

MAKTABGACHA TA'LIMDA XORIJIY TILNI ERTA O'QITISH: INNOVATSION YONDASHUVLAR VA PEDAGOGIK IMKONIYATLAR

Choriyeva Xurmo

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada maktabgacha ta'limda xorijiy tilni erta o'qitish jarayonining innovatsion yondashuvlari va pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Erta yoshda til o'zlashtirishning psixologik xususiyatlari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv va kommunikativ metodlar, multimediya vositalari hamda o'yin texnologiyalarining samaradorligi ilmiy asosda bayon etiladi. Tadqiqot maktabgacha ta'lim muassasalarida xorijiy tilni tabiiy muhitga yaqinlashtirilgan, kreativ, qiziqarli va individual yondashuv asosida o'rgatishning amaliy afzalliklarini ko'rsatadi. Maqola pedagoglar uchun samarali metodik tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

KALIT SO'ZLAR: Maktabgacha ta'lim, xorijiy til, erta o'qitish, innovatsion metodlar, pedagogik texnologiyalar, o'yinli ta'lim, kommunikativ yondashuv, multimediya, lingvistik rivojlanish, interaktiv usullar.

Bugungi globallashuv jarayonida chet tillarini erta yoshdan o'rgatish ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Xalqaro aloqalarning kengayishi, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, dunyo bilan bevosita muloqot qilish imkoniyatlarining oshishi maktabgacha ta'lim muassasalarida xorijiy til o'rgatishni zamonaviy talab darajasida tashkil etishni taqozo etmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, 3–6 yoshli bolalarda tabiiy qabul qilish, taqlid qilish, eshitilgan nutqni tez yodlab olish kabi psixologik imkoniyatlar yuqori bo'lib, aynan ushbu davr chet tilni samarali o'zlashtirish uchun eng qulay davr hisoblanadi.

Maktabgacha ta'limda xorijiy tilni o'rgatishning muvaffaqiyati pedagog tomonidan tanlanadigan metodlar, didaktik materiallar, interaktiv vositalarning to'g'ri qo'llanishiga bevosita bog'liq. An'anaviy yodlashga asoslangan mashqlar o'rnini bugungi kunda innovatsion yondashuvlar — o'yin texnologiyalari, kommunikativ metod, TPR (Total Physical Response), STEAM elementlari, multimediya vositalari va audio-vizual materiallar egallab bormoqda. Ushbu metodlar bolada nafaqat til ko'nikmalarini, balki ijodkorlik, ijtimoiylashuv, muloqot qilish, mustaqil fikrlash kabi kompetensiyalarni ham rivojlantiradi.

Xorijiy tilni erta yoshdan o'rgatishda bola uchun tabiiy, emotsional, qiziqarli va faol ishtirokni talab qiluvchi ta'lim muhiti yaratish muhimdir. Ko'rgazmali materiallar, harakatli o'yinlar, qo'shiqlar, interaktiv topshiriqlar, vizual syujetlar orqali bolaning nutqiy faolligi ortadi, so'z boyligi kengayadi va eshituv idroki tez rivojlanadi. Shuningdek, rolli o'yinlar, sahnalashtirilgan mashqlar va situatsion muloqotlar tilni real hayotdagi vaziyatlar asosida o'zlashtirishga xizmat qiladi.

O'zbekistonning maktabgacha ta'lim tizimida ham xorijiy tilni erta o'qitish bo'yicha innovatsion yondashuvlar jadal tatbiq etilmoqda. Darslarda raqamli resurslardan foydalanish, multimedia platformalari, interaktiv o'yinlar, elektron kartochkalar, animatsion materiallar pedagogik jarayonni yanada samarali qiladi. Bu esa bolalarning tilni o'zlashtirishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi, ularni faol muloqotga chorlaydi hamda til ko'nikmalarining tabiiy shakllanishiga yordam beradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda xorijiy tilni erta o'qitish jarayoni pedagogik va psixologik jihatdan maxsus yondashuvni talab qiladi. 3–6 yoshdagi bolalar nutqiy, eshituv va kognitiv qobiliyatlari jihatidan yuqori darajada rivojlangan bo'lib, ular yangi tillarni tabiiy tarzda o'zlashtirishga qodir. Shu bois, bolalar uchun tilni o'rgatish jarayonini qiziqarli, interaktiv va emotsional jihatdan boyitilgan shaklda tashkil etish muhimdir.

Innovatsion yondashuvlar xorijiy tilni erta o'rgatishda eng samarali vosita sifatida e'tirof etiladi. Bular qatoriga o'yin texnologiyalari, multimediya vositalari, TPR (Total Physical Response) metodlari, STEAM-elementlar va kommunikativ yondashuv kiradi. O'yin texnologiyalari bolaga tilni tabiiy muhitda qo'llash imkonini beradi, nutqiy faollikni oshiradi va so'z boyligini kengaytiradi. Masalan, ranglar, hayvonlar, mevalar, harakatlar va kundalik predmetlar bilan bog'liq o'yinlar bolalarda leksik birliklarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Harakatli o'yinlar esa eshituv idroki va talaffuzni rivojlantirishda samarali hisoblanadi.

Rolli o'yinlar va situatsion mashqlar bolalarni real hayotdagi vaziyatlarga mos nutqiy faoliyatga tayyorlaydi. "Do'kon", "Bog'cha", "Oila" kabi o'yin ssenariylari bolada muloqot ko'nikmalarini shakllantiradi. Bola o'z rolini ijro etar ekan, yangi so'z va iboralarni amalda qo'llashga o'rganadi, savol-javob va dialogik nutqni rivojlantiradi. Shu bilan birga, bu jarayon bolaning ijtimoiy ko'nikmalari va ijodkorligini ham rivojlantiradi.

Multimedia vositalari yordamida mashg'ulotlarni boyitish bolalarning diqqatini jalb qiladi, nutqiy va eshituv faoliyatini uyg'unlashtiradi. Audio va video materiallar, animatsion ko'rgazmalar, interaktiv dasturlar bolalarga talaffuzni to'g'ri o'rganish,

soʻzlarni eslab qolish va kontekst asosida ishlatish imkonini beradi. Shu bilan birga, multimediya bolalarning mustaqil faoliyatini ragʻbatlantiradi, taʼlim jarayonini qiziqarli qiladi va motivatsiyani oshiradi.

TPR metodlari esa tilni harakat orqali oʻrgatishga qaratilgan. Masalan, “Stand up”, “Clap your hands”, “Jump” kabi buyruqlarni bajarish bolalarning eshituv va motor idrokini uygʻunlashtiradi, soʻzlarni mustahkamlashga yordam beradi. STEAM-elementlari bilan bogʻlangan mashgʻulotlar esa bolalarda analitik va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi, tilni turli faoliyatlar orqali qoʻllashga imkon yaratadi.

Kommunikativ yondashuv erta oʻrgatishda asosiy ahamiyatga ega. Bolalar tilni muloqot vositasi sifatida oʻrganadi, yaʼni soʻz va iboralarni amalda ishlatadi. Mashgʻulotlar davomida bolalar kichik suhbatlarda ishtirok etadi, oʻz fikrini ifodalaydi, savol berish va javob qaytarish koʻnikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, pedagogning nutq madaniyati, metodik yondashuvi va individual eʼtibor berishi bolalarning til oʻzlashtirish jarayonini sezilarli darajada samarali qiladi.

Taʼlim muhiti ham til kompetensiyalarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Guruhda mavzuga oid burchaklar, koʻrgazmali materiallar, rangli kartochkalar va predmetlar bolaning nutqiy faoliyatini qoʻllab-quvvatlaydi. Pedagogning mashgʻulotlarni qiziqarli va dinamik tashkil etishi, topshiriqlarni qisqa va aniq shaklda berishi, takrorlash va ragʻbatlantirish metodlarini qoʻllashi til kompetensiyalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Bola motivatsiyasini oshirish uchun mashgʻulotlar qiziqarli va emotsional jihatdan boy boʻlishi zarur. Ragʻbatlantiruvchi iboralar va mukofotlar bolalarni faol ishtirok etishga undaydi. Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlik bolalarning tilni mustahkamlashida muhim ahamiyatga ega. Uy sharoitida qisqa videolar, qoʻshiqlar, kartochkalarni takrorlash va oddiy iboralarni qoʻllash bolada oʻzlashtirish jarayonini kuchaytiradi.

Shu bois, maktabgacha taʼlimda xorijiy tilni erta oʻqitish samaradorligi pedagogik innovatsiyalarni qoʻllash, interaktiv va oʻyin asosidagi metodlarni birlashtirish, multimediya vositalaridan foydalanish hamda individual yondashuv orqali taʼminlanadi. Bu esa bolada tilga nisbatan ijobiy munosabat, mustaqil fikrlash va ijodkorlikni rivojlantiradi, til kompetensiyalarini tabiiy va samarali shakllantiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda xorijiy tilni erta oʻqitishning muvaffaqiyati pedagogik innovatsiyalar va psixologik yondashuvlarning uygʻunligiga bogʻliqdir. Tadqiqot shuni koʻrsatadiki, oʻyin texnologiyalari, multimediya vositalari, TPR va STEAM-elementlari, kommunikativ metodlar bolalarda til kompetensiyalarini samarali

shakllantiradi. Mashg'ulotlar qiziqarli, interaktiv, emotsional jihatdan boy bo'lganda bola tilni tabiiy tarzda o'rganadi, muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi va mustaqil nutq faoliyatini egallaydi. Ota-onalar bilan hamkorlik va pedagogning metodik mahorati esa o'rgatish jarayonining sifatini oshiradi. Shu tariqa, innovatsion yondashuvlar bolalarning tilga bo'lgan qiziqishini oshiradi, kompetensiyalarini mustahkamlaydi va kelgusida maktab ta'limida muvaffaqiyatli rivojlanishga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Cameron, L. Teaching Languages to Young Learners. Cambridge University Press, 2001.
2. Pinter, A. Children Learning Second Languages. Palgrave Macmillan, 2011.
3. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. Pearson, 2015.
4. Brewster, J., Ellis, G., Girard, D. The Primary English Teacher's Guide. Penguin Books, 2002.
5. Shin, J. K., Crandall, J. Teaching Young Learners English. National Geographic Learning, 2014.
6. Ellis, R. Second Language Acquisition. Oxford University Press, 2016.